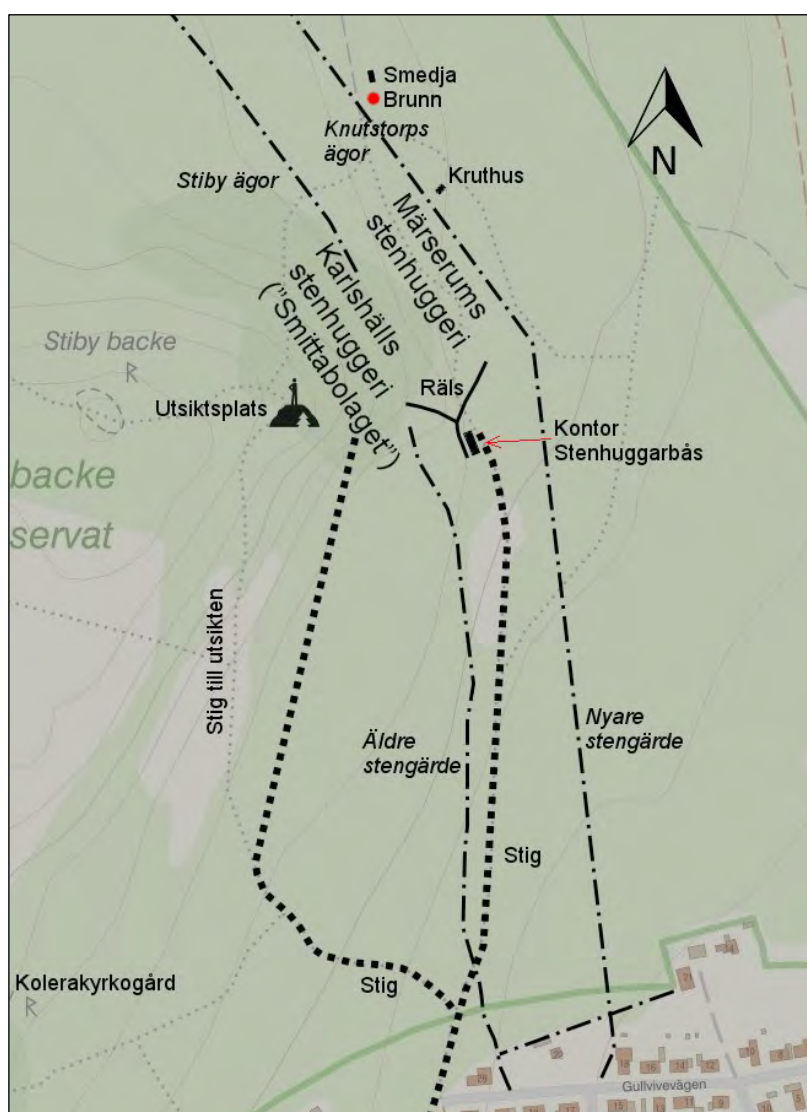

En bortglömd verksamhet

I början av 1900-talet var utsikten från Stibyberget ner mot viken lika anslående vacker som idag. Men i bergsslutningen framför och nedanför betraktarens fötter var det då fullt av liv och rörelse. Minst ett tjugotal seniga, starka män med hattar, vegamössor eller kepsar, arbetsskjortor och västar, och med träskor på fötterna, var energiskt sysselsatta med att spränga och hugga ut stenblock ur berget. Luften fylldes av hammarslag, svärord och sång. Det slogs kilhål i berget och järnkilar med bleck bankades in med slägga. Klangen från släggan hördes lång väg! Doften av krut spreds i luften när någon sprängt loss ett stenblock efter att ha skrikit "Eld i berget!". Ett par hästar, spända framför en kraftig kärra, väntade på att få dra ett lass med stenblock och gatsten ner till hamnen på Hällevik för vidare utskeppning. Numera är en stor del av detta stembrott överväxt och dold av den vackra avenbokskogen. Men på flera ställen kan man tydligt se spåren av stembrytningen som pågick under tre decennier. Den nyfikne hittar även diskreta spår såsom kvarlämnade kilbleck i borrhål.

Den sten som bröts på Stibyberget användes, vilket många har trott, inte till hamnbygget på Hällevik 1916–1923. Den stenen hämtades från Kullarp vid Istaby och Spraglehall vid Krokås.

Karta som visar platserna för Karlshälls och Märserums stembrott och deras utförselvägar till Hälleviks hamn. Även Märserums smedja, brunn och kruthus är markerade. Övriga stigar i området är svagt prickade.

Delar av Karlshälls stenbrott sett uppifrån utsiktsplatsen på Stibyberget.

Den flata stenen framför platsen där Märserumbrottets stenhuggarbod var belägen.

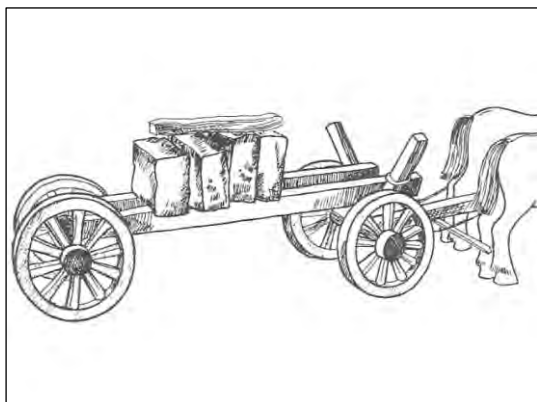
Byggnad med stenhuggarbås, matsal och platskontor

Bakom den stora, flata stenen syns också två långa parallella rader med stenplintar. De har utgjort grunden till en faluröd byggnad med grundmått 28,3 x 4,3 meter. I byggnaden bearbetades större stenblock i flera stenhuggarbås. Av arbetsledningen fick stenhuggaren en skiss med mått på varje enskild sten. Arbetsledare i Märserums stenbrott var i många år Nils Persson, Hörby. Efter mallar höggs ytor som var förhöjda, försänkta, konvexa, konkava, vågiga eller med andra profileringar. I byggnadens södra ände fanns en matsal och i norra änden platskontor. Huset byggdes omkring 1910. Tidigare fick Märserumsbolagets stenhuggare bearbeta stenarna under bar himmel eller i ett egenbyggt vindskjul med tak för att få lite lä och regnskydd. Den långa träbyggnaden revs inte helt förrän i början av 1950-talet.

Stenbjörn och bultvagn förde stenen till Hälleviks hamn

Den färdigbearbetade stenen emballerades ofta med bräder och bandjärn. På bakre väggen av stenhuggarbåsen fanns öppningar där stenen sedan föstes ut till en väntande kraftig kärra, så kallad stenbjörn. På kärnan transporterades stenen ner till hamnen på Hällevik för vidare transport inom och utom landet. När Listerbanan byggts tillkom utförselvägar till Listershuvuds station i Hosaby (1914) och Hälleviks station (1917). Märserumsbolagets transport sköttes först av Nils Olsson ("Lava Nisse") från Torrahem (nordligaste delen av Stibyvägen) med hjälp av de två oxarna Hjort och Hjelm. Senare skötte Mattis Svensson ("Sme-Massen") från Skogshagen transporterna med hjälp av hästar. Bonden Ola Olsson på Stiby 9 skötte själv transporten från Karlshällsbolaget i en plåtklädd vanlig öppen vagn (så kallad bultvagn) till kajen på Hällevik.

Stenbjörn som var specialbyggd för transport av stenblock. Bakaxeln lossades vid lastning bakifrån av de tunga blocken.

Stenbjörn med två förspända hästar. Stenblocken lastas av vid lastbryggan med hjälp av en vinsch. I bakgrunden syns andra stenblock samlade inför utskeppning. Foto från annan ort.

Stenens väg ut från Hällevik till köparna

Nere vid kajerna på Hällevik vinschades stenblocken med hjälp av kranar över till en större blekingseka (frakteka). De två utfraktningsställena illustreras på kartan på nästa sida. Det fanns också en pråm som Hälleviksfiskarna Knut Bengtsson och Sven Svensson hade byggt under 1900-talets första decennium. De betalades med 25 öre per timme för frakten. Ute i den grunda viken överfördes därefter stenblocken till ångaren Randers. Fiskare kunde också segla stenar till Karlshamn i sina egna blekingsekor. En liten skuta, Prima, förd av Märserumsbolagets verkmästare Christian Andersen fraktade de sista åren sten till Åhus hamn för vidare järnvägstransport till Malmö. Andersen åkte mellan bolagets olika stenbrott med motorcykel och de sista åren med bil.